

Atatürk İnkılâpları (Devrimleri)

“Siyasal Alanda Yapılanlar”

Saltanatın Kaldırılması

23 Nisan 1920’de, TBMM’nin açılmasıyla Anadolu’da yeni bir Türk Devleti kurulmuştur. TBMM’nin üstünde hiçbir gücün kabul edilmeyeceğinin açıklanması ile de Osmanlı Devleti’nin varlığı fiilen ortadan kalkmıştır. Ayrıca yasama ve yürütme yetkisinin de TBMM’ye ait olması padişahın Türk ulusu üzerinde resmî ve filli hiçbir yetkisinin kalamadığını göstermekteydi. Ancak savaş yılları olduğu için rejim konusu gündeme gelmemiştir. Yunan ordusunun Türk topraklarından atılmasından sonra sıra rejim konusunun çözümlenmesine gelmiştir. Bu amaçla devletin rejimi ve temel niteliklerini belirleyen üç temel siyasal inkılap (Saltanatın Kaldırılması, Cumhuriyet’in İlanı, Halifeliğin Kaldırılması) gerçekleştirilmiştir.

Yeni Türk Devleti’nin siyasal yapısını sağlamlaştıracak ilk adım, saltanatın kaldırılması olmuştur. Ancak bu adımın atılması kolay olmamıştır. Türk milleti, binlerce yıllık tarihinde, egemenliği kullanan belli aileler tarafından yönetilmiştir. Eski Türk devlet anlayışına göre, egemenlik kutsal bir kavramdı. Ulusu yönetmeyi tanrı tek bir aileye vermişti. Ailenin üyelerinden başkası ulusu yönetemezdi. Türkler Müslümanlığı kabul ettikten sonra, bu kutsal egemenlik kavramı, yeni dinsel kurallarla da desteklenmiştir

Yüzyıllarca süren bu yönetim biçimi öylesine kökleşmişti ki “padişahsız” bir Türk Devleti’nin olabileceğini, yalnız halk değil birçok aydın bile düşünemiyordu. Bunun için Mustafa Kemal Paşa, egemenliği gerçek sahibi olan millete verirken çok dikkatli davranmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında ve TBMM’nin açıldığı dönemde, yurdun düşman işgalinden kurtarılması öncelikli olduğu için, saltanat makamına karşı açıkça bir tavır alınmamış ve güçlerin bölünmemesine gayret edilmiştir. Yunan ordusunun Anadolu’dan atılmasından hemen sonra, barış görüşmelerine davet nedeniyle saltanat konusu gündeme gelmiş ve bu kez Mustafa Kemal Paşa, bu kurumla ilgili gerçek düşüncesini hayata geçirmiştir.

Mudanya Mütarekesi imzalandıktan sonra barış görüşmeleri hazırlıklarına başlanmış ve İtilaf devletleri Lozan’daki görüşmelere Ankara Hükûmeti ile İstanbul Hükûmetini de davet etmiştir. İtilâf devletleri tarafından İstanbul Hükûmetinin, Lozan’daki barış görüşmelerine çağrılmasındaki amaç Türk tarafında ikilik yaratarak isteklerini Yeni Türk Devleti’ne kabul ettirmektir. Söz konusu davet üzerine İstanbul Hükûmeti gerekli hazırlıklara başlayarak, TBMM’ye gönderdiği yazılarla işbirliği içine girmelerini bildirmiştir. Bu durum TBMM’de büyük yankılara neden olmuştur. Tefik Paşa Hükûmetinin bu tavrını ve buna karşı TBMM’de oluşan tepkileri iyi değerlendiren Mustafa Kemal Paşa, bu sorunun kökten çözümlenmesi için saltanatın kaldırılmasını gündeme getirmiştir. Bu maksatla bazı milletvekilleri saltanatın kaldırılması için önerge vermişlerdir. TBMM’deki ortak komisyonda yapılan görüşmelerden sonra iki maddelik bir yasa taslağı Meclis Genel Kuruluna gönderilmiştir.

1 Kasım 1922 günü TBMM’ye sunulan yasa taslağı görüşmelerden sonra kabul edilerek yasalaşmıştır. Böylece TBMM egemenlik ve hükümlanlık haklarının Türk milletine ait olduğunu, saltanat ile hilafetin ayrıldığını, İstanbul’un işgal tarihinden (16 Mart 1920) itibaren saltanatın kaldırıldığını açıklamıştır.

Cumhuriyetin İlanı

Cumhuriyet kavramı, dilimize Arapçadan girmiş olan cumhur kelimesinden doğmuş bir rejimin adıdır. Ansiklopedik anlamına göre, bir ülkenin rejiminin Cumhuriyet olabilmesi için, o ülkenin devlet başkanının seçimle işbaşına gelmesi yeterlidir. Modern anlamı ile demokrasinin en gelişmiş şekli olan Cumhuriyet, bir tarihi gelişmenin sonucudur.

Yunan ordusunun Anadolu'dan temizlenmesiyle, Kurtuluş Savaşı'nın silahlı mücadele kısmı sona ermiştir. Bundan sonraki mücadele Türk milletini, her alanda, gelişmiş milletlerin seviyesine ulaştırmaktı. Bu amaçla saltanatın kaldırılmasından sonra, sıra Cumhuriyet'in ilan edilmesine gelmişti. Mustafa Kemal, "Türk ulusunun yaratılışına ve karakterine en uygun olan yönetim, cumhuriyet yönetimidir." diyerek, Cumhuriyet'in ilanının Türk milleti için taşıdığı önemi belirlemiş oluyordu.

23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla yeni bir Türk Devleti kurulmuştur. Millet egemenliğine dayanması ve demokratik bir yapıya sahip olması nedeniyle bu devletin isminin "Cumhuriyet" olması gerekiyordu. Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından sonra, birinci TBMM, 1 Nisan 1923'te seçimlerin yenilenmesine karar vererek dağılmıştır. Bu arada, Mustafa Kemal yeni Meclis açılışına yetiştirilmek üzere yeni bir anayasa tasarısı hazırlatmıştır. Bu tasarı hazırlanırken Mustafa Kemal zaman zaman toplantılara başkanlık etmiş ve yeni Türk Devleti'nin rejiminin belli olmamasının devlet idaresinde zaaf olduğu hissini vereceğini ve ilk fırsatta yeni rejimi ilan edip bu düşüncenin ortadan kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.

İkinci dönem TBMM'nin oluşturulmasını takiben artık, mevcut rejimin de bütün açıklığı ile adının konulması ve yeni devletin başkanının seçilmesi gerekiyordu. O güne kadar bu görev TBMM Başkanı olarak Mustafa Kemal Paşa tarafından yürütülmüştür.

14 Ağustos 1923'te İcra Vekilleri Heyeti seçimleri yapılmış ve Fethi (Okyar) başkanlığında yeni kabine oluşturulmuştur. İkinci Meclis'in önemli bir kararı da yeni devletin başkentini belirlemek olmuştur. Ankara'nın TBMM'nin kurulduğu yer ve Millî Mücadele'nin merkezi olması nedeniyle, İsmet Paşa'nın Meclis'e sunduğu önerge, oy birliği ile kabul edilmiş ve 13 Ekim 1923'te Ankara yeni Türk Devleti'nin başkenti ve hükümet merkezi olmuştur. Lozan Antlaşması'nın imzalanması ve Ankara'nın başkent olmasıyla çok önemli bir siyasal gelişmelerin olacağı mesajı verilmiştir.

İcra Vekilleri Heyeti Başkanı Ali Fethi Bey ve diğer vekillerin Çankaya'da Mustafa Kemal Paşa başkanlığında yaptıkları toplantı sonucu 27 Ekim 1923'te istifa etmeleri üzerine başlayan hükümet bunalımı, Meclisin çalışmalarını oldukça zorlaştırmıştır. Güçler birliği ilkesinin en katı şekli olan Meclis Hükümeti Sistemine göre yapılan seçimlerde bakanlar kurulunun oluşturulamaması, bu sistemin artık iyi işlemediğini göstermiş ve kabine sistemine geçilmesini zorunlu kılmıştır. Kabine sistemine geçiş için ise Cumhuriyet'in ilanı ve bu ilanla birlikte Cumhurbaşkanı'nın seçilmesi gerekli görülmüştür. Mustafa Kemal Paşa, bütün bu gelişmeler üzerine Cumhuriyet'in ilan edilmesine karar vererek, 28 Ekim akşamı, İsmet (İnönü) Paşa, Fethi (Okyar) Bey, Kâzım (Özalp) Paşa, Kemalettin Sami Paşa, Halit Paşa, Rize Milletvekili Fuat (Bulca) Bey ile Afyonkarahisar Milletvekili Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey'i Çankaya'ya davet etmiştir. Toplantıda "Yarın Cumhuriyet ilân edeceğiz." diyerek görüşlerini açıklayan Mustafa Kemal Paşa'nın bu düşüncesi, orada bulunanlarca da olumlu karşılanmış ve hemen izlenecek yolun saptanmasına girişilmiştir. Konuklar ayrıldıktan sonra Mustafa Kemal Paşa ve İsmet Paşa bu amaçla Anayasa'da yapılması gereken değişikliğe ilişkin bir yasa tasarısı hazırlamışlardır. 29 Ekim günü önce Halk Fırkası Meclis Grubunda, ardından da TBMM'de kabul edilen tasarıya göre yürürlükte olan

1921 Anayasası'nın birinci maddesinin sonuna "Türkiye Devleti'nin hükümet şekli cumhuriyettir." ifadesi eklenmiştir. Akşam saat 20:30'da ilan edilen Cumhuriyet'in ardından yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde, Mustafa Kemal Paşa Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.

Cumhuriyet'in ilanı, Millî Mücadele'nin askerî ve siyasi alanlardaki zaferi ve demokratik ilkelere göre kurulan yeni devletin bu yöne doğru gelişmesi ve dünyada egemen olmaya başlayan yeni bir anlayışın (demokratik yönetim) yerleşmesinin kaçınılmaz sonucuydu.

Ayrıca, XX. yüzyılda bir milletin kaderinin kişilere ya da hanedanlara bağlı olması anlayışı, çağdaş devlet ve demokrasi prensibi açısından anlamını yitirmişti. Diğer dünya devletleri de tek bir kişinin veya zümrenin yönetiminden kurtulma mücadelesi vermeye başlamışlardı. Mutlak ve genellikle ilahî kaynaklı oldukları için sorgulanamaz ve eleştirilemez diye nitelenen yönetimlerin, halk hareketleriyle yıkılması ve güçlerinin kaynağını onları iktidar yapan halk desteğinden alan demokratik rejimlere yerlerini bırakmaları kaçınılmaz bir süreçti. Bu çerçevede, kurulan yeni Türk Devleti de 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla bu yolu seçmişti.

Sonuçta Cumhuriyet'in kurulmasıyla halk idaresi gerçekleşmiş, millet bir kişiye "tebaa" olmaktan kurtulmuş ve kendini idare edecekleri seçen vatandaş statüsüne kavuşmuştur.

Halifeliğin Kaldırılması

Hz. Muhammed'in vefatından sonra, ortaya çıkan ilk sorun devleti kimin yöneteceği olmuş ve halifelik gündeme gelmiştir. Hz. Muhammed'in yerine geçen devlet başkanları, halife sıfatını taşımaya başlamışlardır. İlk dört halifeden sonra çeşitli nedenlerle bu siyasi kurum seçimle değil verasetle babadan oğula geçen bir sisteme dönüşmüştür. Zamanla, aynı dönemde ayrı bölgelerde halife sıfatını taşıyan kişilerce yönetilen devletler ortaya çıkmış ve hüküm sürmeye başlamıştır. (Abbassiler, Fatimiler, Endülüs Emevileri). Halifeler devlet yönetimlerinde otoritelerini devam ettirebilmek için kendilerine giderek dinsel sıfatlar da yakıştırmışlardır.

Yavuz Sultan Selim 1517'de Mısır'ı alınca, orada halife sıfatını kullanan Mütevekkil'i, kutsal emanetlerle birlikte İstanbul'a getirmiştir. Kutsal emanetler Topkapı Sarayı'na konulmuştur. Osmanlı padişahları, uzun süre halife sıfatını kullanmamışlardır. Çünkü padişahlar halifelik için aranan, "Kureyş kabilesine mensup olma" şartına sahip değildi. Ancak Osmanlı padişahları, Osmanlı Devleti gücünü yitirmeye başlayınca, batıya karşı İslam dünyasını temsil ettiklerini göstermek üzere, XVIII. yüzyıldan itibaren "halife" sıfatını kullanmaya başlamışlardır. Fakat, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Padişahı, halife unvanını kullanarak cihat ilan etmesine rağmen, Osmanlı yönetiminde olan Arapların önemli bir kısmı İngilizlerin yanında Osmanlı'ya karşı savaşarak halifeliği tanımadıklarını göstermişlerdir. İngiliz, Fransız yönetiminde yaşayan Müslümanların ise Osmanlı Devleti'ne karşı oluşturulan ordularda yer aldıkları görülmüştür. Böylece Osmanlı halifeliği fiilî olarak etkinliği olmayan bir makama dönüşmüştür. Saltanat kaldırılırken, hiçbir siyasi yetkisi olmayan hilafet makamına dokunulmamış; son Osmanlı padişahı olan Vahdettin'in ülkeyi terk etmesi üzerine TBMM tarafından 18 Kasım 1922'de Abdülmecit Efendi halifeliğe seçilmiştir.

Saltanatın kaldırılması ve Cumhuriyet'in ilanı, siyasal ve dinsel açıdan hiçbir yetkisi bulunmayan halifelik kurumunun da kaldırılmasını gerekli kılıyordu. Ayrıca Halife Abdülmecit'in, çeşitli törenler düzenleyerek iddialı demeçler vermesi, kılıç takmak gibi eski iktidar sembollerini kullanmak istemesi, sarayda bazı milletvekili ve komutanları kabul etmesi ve yabancı elçiliklere görevliler yollaması

iktidara ortak bir görüntü vermesine neden olmuştur. Halifenin siyasi yetkilerini genişletme çabası ve kendisini Hükûmetin üzerinde görmesi, bu kurumun kaldırılması ile ilgili kanaatlerin iyice şekillenmesine neden olmuştur.

2 Mart 1924'te Halk Fırkası grubunda karara bağlanan hilafetin kaldırılması sorununun, bir kanun teklif ile Meclise sunulması uygun görülmüştür. Bunun üzerine Urfa Milletvekili Şeyh Saffet Efendi ve arkadaşlarının çalışmalarıyla Halifeliğin Kaldırılması ve Osmanoğulları Soyundan Olanların Türkiye Dışına Çıkarılması hakkında bir kanun hazırlanmıştır. TBMM'nin 3 Mart 1924 günkü oturumunda söz konusu kanun teklifinin görüşülmesi kabul edilmiştir. İlk olarak Siirt Milletvekili Halil Hulki Efendi ve 57 arkadaşının imzasını taşıyan "Şer'îye ve Evkâf ve Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekâletlerinin Kaldırılmasına İlişkin Öneriler" ele alınmış ve bazı küçük değişikliklerle kabul edilmiştir. Bundan sonra, öğretimin birleştirilmesi Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na ilişkin öneriler görüşülmüş ve yasalaştırılmıştır. Daha sonra 431 Sayılı Halifeliğin Kaldırılması ve Osmanoğulları Soyundan Olanların Türkiye Dışına Çıkarılması Hakkında Kanun kabul edilmiştir.

Halifeliği kaldıran kanunla Osmanlı ailesinin tüm üyeleri yurt dışına çıkartılmıştır. Artık yüzyıllardır sürdürülen siyasi ve dinsel güçlerin tek elde toplanması ilkesinin yerini, siyasi gücün TBMM'ye yani ulusa geçmesi ilkesi almıştır.

Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyet'in ilanı ve halifeliğin kaldırılmasından oluşan üç ana siyasi inkılâp, laik hukuk inkılabının gerçekleştirilmesinin ön şartını ve zorunlu adımlarını oluşturmuştur.

"Eğitim ve Kültür Alanında Yapılanlar"

Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Eğitim, toplumsal bir ihtiyacı karşıladığından bir devlet hizmetidir. Çağımızda devletler başarılarını ve güçlerini millî eğitimle sağlarlar. Vatandaşlarını çağın gereklerine göre eğiten devletler uygarlık yarışına katılmaya hak kazanırlar. Türkiye Cumhuriyeti'nde de eğitim hizmetleri Millî Eğitim Bakanlığınca yerine getirilir.

Osmanlı eğitim sistemi, hukuk sistemi gibi çok başlılık içinde idi. Geleneksel eğitim veren medreseler, XVIII. yy. sonlarından itibaren Avrupa etkisiyle kurulan ve modern anlamda eğitim veren okullar, tamamen zıt felsefelerle, birbirlerinden farklı, dünya görüşleri arasında büyük uçurumlar olan insanlar yetiştiriyorlardı.

Üstelik, eğitim "millî" nitelik taşımadığından millî kültürün, millî benliğin gelişmesini ve çağın gereklerine uygun insanların yetişmesini sağlayamıyordu. Azınlık okulları ve yabancı okullar da Osmanlı eğitim sistemi içinde yer alıyorlar ve kendi siyasî ve ekonomik çıkarları doğrultusunda eğitim veriyorlardı.

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında arka arkaya girdiği savaşlar hem eğitime bütçeden daha az pay ayrılmasına hem de öğrencilerin askere alınması nedeniyle eğitimin aksamasına yol açmıştı. Bu nedenlerle Cumhuriyet'in devraldığı eğitim sisteminin en baştan ele alınması gerekiyordu. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasından kısa bir süre sonra Mayıs 1920'de TBMM'ye bağlı Maarif Vekâleti kurulmuştur. Mustafa Kemal Paşa, daha Kurtuluş Savaşı sırasında Sakarya Savaşı'nın hemen öncesindeki en buhranlı günlerde Maarif Kongresi'ni toplayarak tüm memleket evlatlarının bir bütün halinde bilim ve tekniğe dayalı milli bir eğitim sistemi içerisinde yetiştirilmesinin önemi üzerinde

durmuştur. 1922 yılında Meclis'teki yaptığı açılış konuşmasında, "Efendiler, yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize en önce ve her şeyden evvel Türkiye'nin bağımsızlığına, millî geleneklerine düşman olan tüm unsurlarla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir" demiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın, "Eğer cumhurbaşkanı olmasam, Millî Eğitim Bakanlığını almak isterim." sözleri, onun kültür ve eğitime verdiği önemi, "... En mühim, en esaslı nokta eğitim meselesidir. Eğitimidir ki, bir milleti ya hür, müstakil, şanlı, yüksek bir cemiyet halinde yaşatır ya da bir milleti esaret ve sefaletle terk eder" sözleriyle de konuya verdiği önemin nedenlerini çok iyi açıklamıştır. Zafer'den sonra, 3 Mart 1924'te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ikili eğitim yerine, çağdaş bir toplumun bireylerini yetiştirecek tek bir eğitim sistemini kurmak üzere öğretim birleştirilmiştir. Mustafa Kemal, 1924'te Samsun'da, "Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en hakiki mürşit (yol gösterici) ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalalet (doğru yoldan çıkmak)tir" diyerek, eğitimin temelini sadece bilim olacağını belirtmiştir. Yine 1924'te Muallimler Birliği Kongresi'nde, "Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister." Sözleriyle eğitimde özgür bireyler yetiştirmenin önemini vurgulamıştır.

1926 yılında Maarif Teşkilâtı hakkında kanun kabul edilmiştir. Bu kanunla devletten izinsiz hiçbir okul açılmayacağı belirlenmiş, ilk ve orta öğretim esasları saptanmıştır. Çağdaş olmayan, kişiyi gelecekteki yaşantısına hazırlamayan dersler programdan çıkartılarak akıl ve bilime yönelik modern ders programları hazırlanmıştır.

Atatürk döneminde eğitimin millî olmasına çok büyük önem verilmiş; Türklerin tarih boyunca uygarlığa yaptığı hizmetler ortaya çıkarılarak millî duygunun güçlenmesi sağlanmıştır. Eğitimde kız çocukların dışlanmamasına büyük özen gösterilmiş, kız-erkek tüm çocuklar bir arada, çağdaş eğitim görmeye başlamıştır. Her yaştaki vatandaşımıza okuma-yazma öğretilmesi amaçlanmıştır. Okullardaki, ders saatleri yeniden düzenlenmiş, çok sayıda okul açılırken, bu okulların ihtiyacı olan öğretim elemanlarını yetiştirmek için tedbirler alınmıştır. Atatürk'ün "en büyük eserim" olarak adlandırdığı Cumhuriyet'i emanet ettiği gençlerin okuyacağı ders kitapları yeniden yazdırılmıştır. Mesleki ve teknik öğretim yapacak kurumlar açılırken, yüksek öğretim yapacak kurumlar büyük bir titizlikle düzenlenmiştir. Azınlık okulları ve yabancı okullar tam bir denetim altına alınmışlar, bazı derslerin Türk öğretmenler tarafından, Türkçe olarak verilmesi sağlanarak dil, kültür gibi millî birliği sağlayacak değerlerin kaybolmaması sağlanmıştır.

Yeni Türk Harflerinin Kabulü

Türkler buldukları kültür çevrelerine göre tarih boyunca çeşitli alfabeler kullanmışlardır. Bunların en belirginleri, Orta Asya'da kullanmış oldukları Göktürk ve Uygur alfabeleri ile İslamiyet'i kabul ettikten sonra kullanmaya başladıkları Arap alfabesi olmuştur. Arapçada Türkçede mevcut sesli harflerin bulunmaması, Türkçe kelimelerin Arap alfabesiyle yazılmasında bazı seslerin gösterilememesine yol açmaktaydı. Bazı sessiz harflerin kullanılmasında da Arapça sessiz harflerin hangilerinin kullanılacağı sorunu ortaya çıkmıştı. Bu nedenlerle Türkçeyi Arap harfleriyle yazma ve okumada büyük zorluklar olmuştur. Bu durum okuma yazmanın öğrenilmesini zorlaştırmış, pek az kişi okuma-yazma öğrenebilmişti. Okuma yazma bilmek Osmanlı toplumunda önemli bir ayrıcalık haline gelmişti.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde okuma-yazma bilenlerin azlığı bir sorun olarak ortaya çıkmış ve II.Meşrutiyet döneminde mevcut alfabenin ıslahı yönünde çalışmalar yapılmıştır. Ancak yeni bir alfabeden çok, Arap alfabesinin Türkçeye uygun hale getirilmesine çalışılmıştır. Fakat bu çalışmalar Birinci Dünya Savaşı nedeniyle kesintiye uğramıştır. Mustafa Kemal Paşa için de alfabe modernleşen Türk toplumu için çözümlenmesi gereken bir sorun olmuştur. Daha Kurtuluş Savaşı başlarında 8 Ağustos 1919'da geleceğe yönelik girişimlerini açıklarken Mazhar Müfit (Kansu) Bey'e, Latin alfabesinin uygun olabileceğini not ettirmişti. Yurdun düşman işgalinden kurtarılmasından sonra İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde kabul edilen Misak-ı İktisadi'de bir okuma bayramından bahsedilmesi, okuma-yazma konusunda bazı düzenlemelerin yapılacağına habercisi olmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla Türk Alfabesi'nin hazırlanması için bir komisyon kurulmuştur. Yapılan çalışmalar neticesinde Latin alfabesinin Türk dilinin yazılması ve okunması için tüm harfleri taşıdığı tespit edilmiştir. Atatürk 9 Ağustos 1928'de Sarayburnu'nda Harf İnkılâbını müjdeleyerek "Arkadaşlar güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz..." demiştir. 1 Kasım 1928'de TBMM'de yeni Türk harfleri hakkındaki 1353 sayılı kanun oy birliği ile kabul edilmiştir.

1 Ocak 1929'dan itibaren tüm devlet yazışmaları Türk harfleriyle yapılmıştır. Ayrıca "Millet Mektepleri" adlı okullar açılarak Türk milletine yeni harfler öğretilmeye başlanmıştır.

Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu'nun Kurulması

Osmanlı Devleti, çok uluslu bir imparatorluk olduğu için millî bir tarih anlayışı oluşmamıştı. İslam tarihine ve hanedana dayanan bir tarih anlayışı vardı. Bu tarih anlayışında, Türklerin İslamiyet öncesindeki varlıkları ve uygarlığa katkıları yok sayılmıştı. İslamiyet öncesinde Orta Asya'da gelişmiş bir Türk kültür ve uygarlığı vardı. İlk olarak Osmanlı son döneminde millî bir tarih anlayışı gündeme gelmişse de, bu çabalar yeterince etkili olamamış, millî tarih anlayışı ancak Cumhuriyet döneminde hayata geçmiştir. Bu tarih anlayışının gelişmesinde yeni kurulan millî devletin varlığı çok etkili olmuştur. Türk milletinin oluşumunda tarihin büyük önem taşıdığına inanan Atatürk, bilimsel tarih araştırmaları için bilim adamlarını özendirmiş, millî tarihimizin derinlemesine incelenmesi gerektiğine inanmıştır. Atatürk, "... Tarih, bir milletin nelere yetenekli olduğunu ve neler başarmaya gücü yettiğini gösteren en doğru kılavuzdur...", "Millî tarih İstiklal Savaşı'mızın manevi cephesini teşkil edecektir. Çünkü topraklarımız gibi, Türk milletinin mazisi, medeni hüviyeti ve insanlık değerleri de istilaya maruz kalmıştır" diyerek, tarihimizin Türk bilim adamlarınca incelenerek gerçeklerin bilimsel esaslar çerçevesinde tarafsızca araştırılmasını istemiştir. Ayrıca yabancı tarihçilerin bir kısmının ön yargılı bir şekilde Türk milletini küçük düşüren haksız iddialarına bilimsel araştırmalarla cevap verilmesi amacıyla 12 Nisan 1931'de Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin kurulmasına ön ayak olmuştur. Türk tarihindeki araştırmalara resmî bir nitelik veren bu cemiyet, 1935'te Türk Tarih Kurumu adını almıştır. Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) aracılığıyla dünyanın en eski milletlerinden biri olan Türk milletinin tarihini tüm detaylarıyla öğrenmek, Orta Asya'dan itibaren kurdukları devletleri ve uygarlığını incelemek, Türk kültürünü dünyaya tanıtmak fırsatı yaratılmıştır.

Millî kültürün gelişmesinde tarih kadar dil de çok önemlidir. Bir milletin geçmişten geleceğe kuşaklar arasındaki iletişimi ve devamlılığı sağlayan en önemli etkidir. Cumhuriyet ile birlikte tarih alanında olduğu gibi dilde de önemli çalışmalar başlatılmıştır. Yeni alfabenin kabul edilmesi, dildeki yeniliğe de ortam hazırlamıştır. Türk dilinin kaynaklarını, ana özelliklerini, geçirdiği evreleri araştırmak, kurallarını belirlemek ve yabancı dillerin etkisinden kurtarmak amacıyla Atatürk tarafından başlatılan çalışmalar

12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. 26 Eylül 1932'de Dolmabahçe Sarayı'nda Birinci Dil Kurultayı toplanmış ve bu tarihten sonra çalışmalar hızlandırılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Türk Dili Tetkik Cemiyeti, 31 Ağustos 1936'da Türk Dil Kurumu adını almıştır. Türk Dil Kurumunun çalışmalarıyla Türkçe bir kültür ve sanat dili haline getirilmiştir.

Güzel Sanatlar Alanındaki Yenilikler

Türk tarihi ve dili üzerine yapılan çalışmalar, ulusal kültürümüzün doğmasına büyük ölçüde yardımcı olmuştur. Güzel sanatlar alanında yapılan çalışmalar ile bu konudaki eksiklerin tamamlanması düşünülmüştür. Mustafa Kemal Atatürk, 1933'te yüksek bir insan topluluğu olan Türk milletinin tarihî bir vasfı da, güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir." sözleriyle bu konudaki çabaları desteklemiştir. Çünkü sanat ve daha somut biçimiyle güzel sanatlar, uygar olmanın işareti olup, düşünce hayatının can damarı ve kültürlü insan yetiştirmede en önemli eğitim araçlarından biridir. Bu nedenle, güzel sanatlar alanında yapılacak atılımların kültürel kalkınmanın ve çağdaşlaşmanın bir parçası olacağını düşünen Atatürk, güzel sanatlardaki başarıyı inkılapların başarısıyla eş tuttuğundan Devlet Güzel Sanatlar Akademisi kurulmuştur. Bu Akademi "Türk Sanat Tarihi Enstitüsü" açılmıştır. Resim, heykel ve diğer sanat dallarında sanatçılar yetiştirilmeye başlanmıştır. 1937 yılında ise İstanbul'da Resim ve Heykel Müzesi açılmıştır.

Atatürk'ün sanat dallarının içinde en çok üzerinde durduğu müzikti. Bu konuda Atatürkdüşüncesini şu şekilde dile getirmiştir: "Hayatta musiki lazım mıdır? Hayatta musiki lazım değildir; çünkü hayat musikidir. Musiki ile ilgisi olmayan varlıklar insan değildirler. Eğer söz konusu olan hayat, insan hayatı ise musiki mutlaka vardır. Musikisiz hayat, zaten mevcut olamaz. Musiki hayatın neşesi, ruhu, sevinci ve her şeyidir." Atatürk'ün müzikle iç içeliği savaş meydanlarında bile sürmüştür. Çanakkale Cephesi'ni gezen gazeteci Ali Canip (Yöntem) Bey Atatürk'ün bu özelliğini şu sözlerle anlatmaktadır: "...Arıburnu'na geldik. Orayı gezerken birden bire İngilizlerin bir yayılım ateşi, yeni bombardımanı ve aynı zamanda kulağımıza bir de müzik sesi geldi. Esat Paşa'ya sordum: Paşam bu ne? Mızık bando. İngilizlerin de yayılım ateşi. Dikkat edin, bütün mermiler şu üst tarafımızdaki Cesaret Tepesi'ne yönelmiştir. Her gün öğle zamanı oldu mu oranın Fırka Kumandanı Mustafa Kemal askerlerine bando ile yemek yedirir ve İngilizleri kıyıda dar bir yerde mıhladığı için, mızık sesini duyan gemileri, Mustafa Kemal'e ateşle cevap verirler." Böylelikle Mustafa Kemal cephede bir taraftan askerinin moralini düzeltirken diğer taraftan askerine müzik eşliğinde zevkli bir yemek yedirmektedir.

Atatürk için müzik hayattı ama müziğin çeşidi de onun için önemliydi. Atatürk'ün istediği müzik; dinleyince insana neşe, mutluluk, yaşama sevinci verecek tarzda olmalıdır. İnsanı karamsarlığa götüren müzikten hoşlanmadığını belirterek batı müziğinde olduğu gibi Türk müziğinin de çok sesli olmasını istemiştir. Ona göre bir ulusun yeni değişikliğine ölçü; musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesiydi. Ulusun ince duygularını, düşüncelerini anlatan, yüksek deyişlerini, söyleyişlerini toplamak, onları genel müziğin kurallarına göre işlemek gerektiğini vurgulamıştır. Ancak Türk ulusal musikisinin bu sayede yükselerek evrensel musikide yerini alabileceğini söyleyen Atatürk, memleketin millî kültür hazinesi olan halk müziğinin ve folklorunun araştırılarak, ilmî esaslar ve metotlarla kültür canlılıklarıyla ortaya konulmasını vurgulamıştır.

Ankara’da 1936’da açılan Devlet Konservatuvarı, müzik, opera, tiyatro alanlarında, batının en ünlü sanatçılarından yararlanarak eğitim vermeye başladı. Bugün dünya çapında tanınan sanatçılarımız bu okullardan yetişmiştir.

Bir lider ve devlet adamı olarak Atatürk, bağımsız bir Türk devleti kurmak, kanunları yenilemek gibi en üstün hizmetleri vermekle yetinmemiş; Türk ulusunun tarihini, dilini, kültür ve sanatını üstün ve saygın bir konuma getirmek için her alanda büyük bir çaba göstermiştir.

“Hukuk Alanında Yapılanlar”

1921-1924 Anayasaları

Yeni Türk Devleti, milli egemenlik ilkesine dayalı bir sistem üzerine kurulmuştur. Bu ilkenin gerçekleştirilebileceği tek devlet sistemi, laik hukukun geçerli olduğu demokratik Cumhuriyet modeliydi. Bu nedenle, 23 Nisan 1920’de TBMM’nin açılışı, ilerde hukuk alanında köklü bir inkılap yapılacağına da göstergesi ve ilk basamağıdır.

TBMM’nin hazırladığı Anayasa, 20 Ocak 1921’de Teşkilat-ı Esasiye Kanunu adıyla yürürlüğe girmiştir.

23 madde ve bir de ek maddeden oluşan Anayasa’nın kısıllığı o dönemin özelliğinden ileri gelmekteydi. Sadece olağanüstü şartları ve acil ihtiyaçları karşılamakla yetinilmenin gerekli olduğu kanaati, kısa ve özet bir anayasa hazırlanışına sebep olmuştur.

Cumhuriyet’in ilanı ve hilafetin kaldırılmasında sonra yeni Türkiye’nin yeni bir Anayasaya ihtiyacı ortaya çıkmıştır. TBMM’de yapılan çalışmalar ve müzakereler sonunda, 20 Nisan 1924’te Teşkilat-ı Esasiye Kanunu kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur. Bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyeti’nin demokrasi prensiplerine değer verdiğini gösteren, tarihi gelişmelerin sonucu olarak hazırlanan ve gerçek hayatın ihtiyaçlarına cevap veren bir Anayasa’dır.

1924 Anayasası’nın ruhunda ve mantığında Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasi teşkilatı, demokrasi esasına dayanır. Memlekette hakimiyetin, gerçek ve tek sahibi, Türk milletidir. Milletın dilekleri, fikir ve arzuları, tek bir organda, Türkiye Büyük Millet Meclisinde toplanır ve bu mecliste de, millet iradesi seçim yolu ile gerçekleşmektedir.

Sonuç olarak 1924 Anayasası genel nitelikleriyle millî ruh ve ihtiyacın ifadesi, tarihi ve sosyal akışların bir sonucu olmuştur.

Türk Medeni Kanunu

Hukuk alanında yapılan inkılapların ana amacı, laik, demokratik, çoğulcu, özgürlükçü, akla, bilimsel esaslara ve en önemlisi eşitliğe dayanan bir devlet sistemi ve yaşam biçimi oluşturabilmektir.

Hukuk inkılabı da, siyasal inkılaplar gibi, arka arkaya atılan çeşitli adımlardan oluşmaktaydı.

Hukuk inkılabının ön şartlarını oluşturan siyasal inkılapların tamamlanması üzerine, mevcut hukuk sistemini yenilemek ve modernleştirmek üzere 1923 yılında Adliye Vekâleti tarafından medeni hukuk, ceza hukuku, usul hukuku gibi alanlarda çeşitli komisyonlar kurulmuştur. Bu komisyonlar yürürlükte bulunan kanunları gözden geçirecek ve tadil edecek, hukuk deyimlerini belirleyeceklerdi.

1926 yılında İsviçre Medeni Kanunu bazı değişikliklerle Türk Medeni Kanunu olarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun seçiminde; basit dili, açık, hâkime geniş takdir yetkisi veren esnek karakteri, Avrupa'da kabul edilen en yeni, liberal, kadın-erkek eşitliğine dayanan bir aile düzenini içeren ve demokratik bir devletin ihtiyaçlarını karşılayabilir özellikleri etkili olmuştur. Bu kanunun kabulünden kısa bir süre önce, 1925 yılında, Türkiye'de yaşayan Ermeniler, Yahudiler ve Rumlar birer ay arayla verdikleri dilekçelerle, "artık medeni hukuk bakımından, ayrı bir muameleye tabi olmak ihtiyacını duymadıklarını, gayrimüslim cemaatler için ayrı hükümler konmasına gerek olmadığını, yeni medeni kanunun kendilerine de uygulanmasını istediklerini" Adliye Vekâletine bildirmişlerdir. Böylece yüzyıllar sonra ülkemizdeki vatandaşlar arasında hukuk birliği sağlanmıştır.

Yeni Türk Medenî Kanunu;

İlerici, inkılapçı, laik ve halkçı bir ruh taşıyordu.

Evlenme, boşanma, miras, velâyet, hak ve fiil ehliyeti gibi konularda kadın-erkek eşitliği sağlamıştır.

Tek eşlilik usulünü getirmiştir. Medenî nikâh usulü getirmiştir.

Kadın, erkek tüm Türk vatandaşlarının aynı haklara kavuşmasını sağlamıştır.

Hâkimlere tanıdığı geniş takdir serbestisi ile hâkimler olayın ve ülkenin şartlarına uygun olarak hukuk kuralı yaratma ve uygulama imkânına kavuşmuşlardır.

Türk hâkimleri, verdikleri kararlarla yeni hukuku kısa süre içinde millileştirmişlerdir.

Halkın çağdaş ve millî ihtiyaçlarına cevap veren bir hukuk sistemi oluşmuştur.

Diğer Kanunlar

Hukuk alanında başlatılan inkılaplar, yalnızca Medeni Kanun ile sınırlı kalmamış, belirli aralıklar ile yapılan düzenlemeler sonucunda bu alanda ortaya çıkan boşlukların doldurulmasına çalışılmıştır. Türk Medeni Kanunu'ndan sonra, 1926'da Ceza Kanunu ve Ticaret Kanunu, 1927'de Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu, 1929'da Ceza Muhakemeleri Usulü ve Deniz Ticareti Kanunları, 1932'de İcra-İflâs kanunları yine batı ülkelerin kanunlarından yararlanılarak hazırlanmış ve yürürlüğe girmişlerdir. Bu kanunlarda gelişen ihtiyaçlara uygun olarak değişiklikler yapılmıştır.

Medeni hukuk alanında tüm haklarına kavuşan Türk kadınına ilk olarak 3 Nisan 1930'da çıkarılan Belediyeler Yasası gereğince belediye seçimlerine katılma hakkı ve 26 Ekim 1933'te Köy Kanunu'nun değiştirilmesi ile de muhtar ve ihtiyar heyetlerine seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Türk kadını 5 Aralık 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir.

Hukuk inkılabı ile Türk hukuku sistemi laik bir temele oturtulmuştur. İnsanlar arasında ayırımın yapılmadığı, herkesin kanun önünde eşit muameleye tâbi tutulduğu bir hukuk sisteminin alt yapısı kurulmuştur. Yeni sistemde kanunların tekliği ve genelliği ilkesi geçerli kabul edilmiştir.

"Toplumsal Alanda Yapılanlar"

Kadın Hakları

Toplumsal alanda yapılan en önemli yeniliklerden birisi de kadının toplumda hak ettiği yeri almasıdır.

Eski toplumsal yapıda kadına verilen değerin yanlış olduğunu ve Türk kadınının toplumda yer almasının gereğini Atatürk şu sözleriyle anlatmıştır:

“Bir toplum, bir millet; erkek ve kadın denilen iki cins insandan oluşur. Mümkün müdür ki, bir kitlenin bir parçasını ilerletelim diğerini görmezlikten gelem de kitlenin tümü ilerlemeye imkân bulabilsin? Mümkün müdür ki bir toplumun yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselebilsin? Şüphe yok, ilerleme adımları, dediğim gibi iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve ilerleme ve yenileşme sahasına birlikte kesin aşamalar yaptırmak lazımdır. Böyle olursa inkılap başarılı olur.”

17 Şubat 1926’da Medeni Kanun’un kabul edilmesi kadın hakları alanındaki en büyük inkılâplardan biridir. Bu kanunla;

Ailede kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik çok önemli atılımlar gerçekleştirilmiştir.

Birden fazla kadınla evlenmeye son verilmiş ve boşanmalarda kadınlar da söz ve hak sahibi olmuşlardır.

Kız ve erkek çocukların mirastan alacakları paylar eşit duruma getirilmiştir.

Daha sonra tanınan siyasal haklarla Türk kadınları demokratik hayattaki yerlerini almaya başlamıştır.

3 Nisan 1930’da belediye, 26 Ekim 1933’te köy muhtar ve heyetleri, 5 Aralık 1934’te milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

Cumhuriyet ile birlikte her türlü eğitim ve öğretim, hatta iş hayatının kapıları kadınlara ardına kadar açılmıştır.

Yeni Türk Devleti’nde kadınlara sosyal, kültürel hakların yanında, siyasî haklar da birçok uygar ülkeden önce tanınmıştır. Örneğin Fransa ve İtalya’da kadınlara 1946’da seçme ve seçilme hakkı tanınırken Türk kadını bu hakları, Atatürk devrimleri sayesinde çok daha önceden 1934’te elde etmiştir. 1935 yılında yapılan genel seçimlerde TBMM’ye 18 kadın milletvekili girmiştir. Böylece Türk kadını asırlarca ihmal edilen haklarına kavuşmuştur.

Türk kadını, günümüzde siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatın her alanında aktif görev alabilmekte, bütün meslek dallarında (askerî okullar ve ordu dahil) görev yapabilmektedir. Kadınlarımızın çeşitli iş ve mesleklerden, parlamento kürsüsüne, üniversite profesörlüğü, dekanlığı ve rektörlüğüne, yargıtay, daniştay üyeliğine kadar her türlü yurt hizmetinde çalışmaları, Atatürk’ün gerçekleştirdiği devrimler sayesinde. Dünyada yargıtay üyeliğine seçilen ilk kadın da bir Türk kadınıdır. Hatta kadınlarımız Atatürk’ün açtığı bu yol sayesinde başbakanlığa kadar yükselmişlerdir.

Şapka ve Kıyafet İnkılabı

Yeni Türk Devleti’nin sosyal yapısını oluşturmaya yönelik devrimlerden birisi de kıyafet inkılabıdır.

Padişah II. Mahmut tarafından kabul ettirilen fes, zamanla bir İslam giysisi hâline gelmiş, Osmanlılığın sembolü olmuştu. “Bir insanın veya kavmin kılığı hangi kavime benzerse o kavimden olacağı” gibi düşünceler dolayısıyla, Osmanlı topraklarındaki her millet veya topluluk farklı bir giysiyle dolaşıyordu.

Çağdaş toplumlarının vardığı gelişme düzeyini hedefleyen yeni Türk Devleti’nin modernleşmesi için, geride bırakılması gereken bir toplum düzeninin ve kafa yapısının tüm simgelerinin toplum yaşamından silinmesi gerekiyordu. İnsanın giysisinin, kültürel birikiminin göstergesi olduğunu bilen Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucuları, bilim ve sanatta çağdaş uygarlık seviyesine eski anlayışla ulaşamayacağını anlamışlardı.

Halkın kıyafetini modern dünya ile uyumlu hale getirmek için 25 Kasım 1925’te “Şapka İktisası Hakkındaki Kanun” kabul edilmiştir.

1934’te çıkarılan bir kanunla da din görevlilerinin ibadet yerleri dışında dini kıyafetlerle gezmeleri yasaklanmıştır. Kılık-kıyafet inkılabıyla Türkler ile öteki çağdaş uluslar arasında bir simge niteliğinde sayılan Osmanlı toplum yaşamını ve gelenekselliğini simgeleyen tüm eski başlıklar ve kıyafetler değiştirilmiştir. Şehirli, köylü, devlet adamı, din görevlisi ve Müslüman, Müslüman olmayan halk arasındaki kıyafet karmaşası giderilerek toplumsal anlamda birlik ve beraberlik güçlendirilmiştir.

Çağdaş uygarlığın içinde yer almaya kararlı Türk toplumu, uluslararası kıyafeti benimseyerek kıyafet inkılabını medeni bir toplum olmanın gereği olarak kabul etmiştir.

Atatürk geri bir memlekette medeniyet meselesi halledilmedikçe hiçbir meselenin halledilemeyeceğini düşünüyordu. Şapka inkılabı, hem şeklen ve hem de düşünsel olarak değişimin, çağdaş bir toplum olmanın bir sembolü olarak değerlendirilmiştir.

Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması

Tekkeler, tarikat mensuplarının oturup kalkmalarına, ibadet yapmalarına mahsus yerler olup, bunların küçüklerine zaviye deniliyordu. Selçuklular ve Osmanlılar zamanında Anadolu’nun Türkleşmesinde ve Anadolu’nun Türk kimliği içinde yoğrulmasında büyük hizmetleri geçen tarikatlar ve bunların kurumlaşmış şekli olan tekkeler daha sonraki yüzyıllar içerisinde asıl fonksiyonlarını yitirmişlerdir. Toplumsal anlamda birlik ve beraberliğe zarar verecek bir niteliğe gelmişlerdir.

Düşünsel olarak insanların her hangi bir üretim içinde olmadığı, insan zamanının büyük oranda harcadığı tekke ve zaviyeler adeta çalışmadan yaşayan insanların toplandığı yerler haline dönüşmüşlerdir.

Bir takım tarikat mensuplarının halkın inançlarını istismar etmesi, maddi olarak haksız kazançlar sağlamaları, ilmi ve dini temele dayanmayan hurafeler üzerinden insanlar üzerinde baskı kurmaları tarikatları çöküntüye uğratmıştır.

Çağdaş bir devlet ve toplum düzeni kurmak isteyen ülke yönetimi, olumlu fonksiyonları kalmamış olan bu kurumlardan en kısa zamanda kurtulması gerektiğine inanıyordu. Atatürk de tarikatların, Türk milletini istismar etmelerini engellemek için toplumsal dayanışma, birlik ve beraberlik duygusunu zedeleyen bu yapıların kaldırılmaları gerektiğini belirtmiştir.

Atatürk bu konudaki görüşlerini şu sözleriyle ifade etmişti: “Efendiler ve ey millet biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat, medeniyet tarikatıdır.”

TBMM 30 Kasım 1925 tarihinde kabul ettiği bir kanunla tekke, zaviye ve türbelerin kapanmasını, türbedarlıklarla bir takım unvanların yasaklanmasını kararlaştırmıştır.

Bu Kanun, Allah ile kul arasına giren istismarcıların işine son verdiği ve vicdanlara yapılan dinsel baskıyı ortadan kaldırdığı gibi Türk toplumunun birlik ve beraberliği ile toplumsal dayanışmasının önündeki engeli de ortadan kaldırmıştır.

Soyadı Kanunu

Herkesin ailece anılmasına yarayan öz adından sonraki ada, aile adına soyadı denir. Bütün uygar toplumlarda ailenin köklülüğünü belirten soyadları bulunmaktadır. Osmanlı devleti'nin son yıllarında; nüfus artışı, askerlik, tapu, nüfus, miras, adalet, eğitim gibi devlet işlerindeki yoğunluğu beraberinde getirmiş ve soyadının bulunmaması nedeniyle bu alanlarda sık sık karışıklıklar çıkmaya başlamıştır. Toplum ve devlet hayatında ortaya çıkan bu karışıklıklar 21 Haziran 1934'te çıkarılan “Soyadı Kanunu” ile giderilmiştir. “Soyadı Kanunu” ile her vatandaşın kendi öz adından başka, mensup olduğu aileye ait bir soyadı taşıması kabul edilmiş, Türk inkılabının önderi Mustafa Kemal'e de TBMM tarafından 24 Kasım 1934'te çıkarılan bir kanunla “ATATÜRK” soyadı verilmiştir. Yine çıkarılan başka bir yasa ile Atatürk soyadının başkaları tarafından kullanılması yasaklanmıştır.

Ayrıca 1934'te çıkarılan bir kanunla lâkap ve unvanlar, sivil rütbe, nişan ve madalyalar kaldırılmış, ancak vatan savunması yolunda alınan nişanları taşımak serbest bırakılmıştır. Askerî bir rütbeyi belirten “paşa” kelimesi “general” olarak değiştirilmiştir. Böylece Osmanlı toplumunun sosyal tabakaları ortadan kaldırılmış ve insanların toplumda ve kanun önünde lakap ve unvanlarına göre sınıflara ayrılması engellenmiştir.

Uluslararası Saat, Takvim, Rakam ve Ölçü Birimlerinin Kabulü

Türkiye Cumhuriyeti'ni, parçası olmaya karar verdiği çağdaş dünyadan ayıran unsurlar arasında takvim ve ölçüler de bulunmaktaydı. Türkiye'de Hicret'i başlangıç olarak kabul eden ve ayları ayın hareketlerine göre ölçen Hicri takvimle, mali işler için bu sistemin düzeltilmiş bir türü olan Rumi takvim kullanılmaktaydı.

Bu durum gerek ülke içinde, gerekse Avrupa'yla artan ilişkiler çerçevesinde önemli güçlükler çıkarmaktaydı. Bu nedenle 26 Aralık 1925'da kabul edilen kanunlarla Hicrî ve Rumî takvimler bırakılarak bütün dünyanın kullandığı Miladî takvim kabul edilmiş, 1 Ocak 1926'dan itibaren Türkiye'de miladî takvim kullanılmaya başlanmıştır.

Alaturka saatin yerini uluslararası saat almıştır. Yine Mayıs 1928'de, uluslararası rakamlar kabul edilmiş, 1931 yılında çıkarılan bir kanunla da eski ağırlık ve uzunluk ölçüleri değiştirilmiştir. Arşın, endaze, okka, çeki gibi eski ve bölgelere göre değişen birimler kaldırılarak onlu sisteme uygun metre ve kilo gibi uzunluk ve ağırlık ölçüleri kabul edilmiştir.

Ölçülerdeki bu değişikliklerle hem ülkedeki ağırlık ve uzunluk ölçüleri standart hale getirilmiş, hem de Türkiye'nin uluslararası ticari ilişkilerinde kolaylıklar sağlanmıştır.

"Ekonomi Alanında Yapılanlar"

Türkiye İktisat Kongresi

Kongre 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanmıştır. Yapılan bu kongre Lozan görüşmelerine ara verildiği sırada gerçekleşmiştir. Bu kongrede iktisadî gelişme ve yükselme için köklü bir program yapılacağı, ancak bu programın düzenlenmesinde önce iktisatla ilgili olanların bir araya toplanacağı, bunların alacağı kararların programı oluşturacağı ifade edilerek çiftçi, tüccar, amele (işçi), sanayici, banka, şirket temsilcilerinin toplanacağı açıklanmıştır.

1923 Türkiye İktisat Kongresi'nde Atatürk ne devletçi ne de özel sermayeye dayalı herhangi bir hazır reçete öneriyordu. Çözüme varmak için bir arayış içine girilmiş, dışarıdaki çeşitli deneyimler incelenip içerideki tartışma ve gelişmeleri değerlendirerek sonuca gidilmek istenmiştir. 17 Şubat 1923'te toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nin açılış konuşmasında Mustafa Kemal, ekonomik bağımsızlığın önemine dikkat çekmiştir.

Kongrede alınan kararlar özetle şöyledir: Ham maddesi yurt içinde yetişen sanayi dalları kurulmalı; küçük imalattan hızla fabrika üretimine geçilmeli; özel teşebbüse kredi sağlayacak bir devlet bankası kurulmalı; devlet iktisadi alandaki yerini almalı ve özel sektörün gerçekleştiremediği yatırımlar devlet eliyle yapılmalı; ulaşımın önemi gözetilerek demiryolu inşaatı programa bağlanmalıdır.

Türkiye İktisat Kongresi'nde çiftçi grubunun ekonomik problemlerine büyük önem verilmiş ve bu konuda bazı esaslar tespit edilmiştir. Çiftçinin eğitilmesine büyük önem verilmiştir. 1924 Silah Altına Alma Yasası ile ordunun askere alınan köylülere, askerlik hizmetleri sırasında tarım makinaları ve yeni yöntemleri öğretmeleri öngörülmüştür.

Tarımın Teşvik Edilmesi

Osmanlı İmparatorluğu'nda üretim esas olarak tarıma dayalı idi. XVII. yüzyıldan itibaren gerileyen imparatorluğun toprak sisteminde de önemli problemler ortaya çıkmaya başlamıştır. Osmanlı yönetim yapısında meydana gelen değişim tarım alanındaki mülkiyet yapısını da etkilemiştir. Son dönemlerde tarımsal üretimin iyice düşmesi, toplumun temel ihtiyacı olan ürünlerin karşılanamaması sonucu ithalat yapma mecburiyeti doğmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti bu alanda önemli kararları uygulamaya geçirmiştir. 1923-1929 yılları tarımsal üretim bakımından "altın yıllar" olarak değerlendirilebilir. Savaş koşullarında % 50 dolaylarında üretim düşmeleri gözlenen başlıca ürünlerde savaş öncesi üretim hacmine 1923'ü izleyen bir iki yıl içinde ulaşılmıştır. Bu olumlu gelişmede tarıma dönük olumlu politikaların, fiyat ve vergi değişkenleri yoluyla çiftçiler lehine kaynak yaratan uygulamalar belirleyici olmuştur. Çiftçinin durumunun düzeltilmesi için devlet gelirlerinde düşme görüleceğinin bilinmesine rağmen 17 Şubat 1925'te Aşar vergisi kaldırılmış, yerine binde 6'lık bir vergi konmuştur. Tarım 1923-1929 yıllarında ana sürükleyici sektör olmuş ve savaş yıllarından sonra ekonominin yeniden inşası esas olarak tarım sektörünün dinamizmi sayesinde gerçekleşmiştir.

Bir sonraki dönem olan 1929-1939 arası ise bilindiği gibi dünya ekonomik bunalımı ile çakişmaktadır. Fakat dünyada ve ülkede yaşanan bu olumsuz ekonomik koşullara rağmen, tarım sektörü, (sanayinin gerisinde kalmakla birlikte) pozitif bir gelişme kaydetmiştir.

Sanayi Alanında Gelişmeler

İmparatorluğun son döneminde modern sanayi hemen hemen yok gibidir. Sanayi ürünlerinin çoğunu dışarıdan temin etmek gerekiyordu. İş yerleri genellikle motorlu olmayan ve makine kullanmayan, çoğunluğu insan gücüne dayalı bir yapıya sahipti. Büyük çapta üretim yapan iş kolları devlete, askeriye veya yabancılara aitti. Yerli girişimciler yetersiz ve gerekli sermayeye sahip değildi. Hükümet ilk iş olarak yabancı girişimlerini satın almaya başlamıştır. Fabrika kurmak isteyen Türk müteşebbislere sermaye temin etmek için 26 Ağustos 1924'te İş Bankası kurulmuştur. Böylece devlet desteğindeki İş Bankası sanayileşme hareketinin öncüsü olmuştur.

Sanayileşme alanında atılan en önemli adım 1927'deki "Teşvik-i Sanayi Kanunu"nun 28 Mayıs 1927'de 15 yıllığına yürürlüğe konulmasıdır. Özel sermayeyi sanayileşme alanına çekebilmek için yürürlüğe giren bu kanun, sanayicinin yatırım yapabilmesi için özendirici tedbirler içermekteydi.

Sanayinin teşvik gördüğü bu devrede, dünya ekonomik bunalımı (1929-1932) yılları sanayileşme hareketini yavaşlatmıştı. Bir tarım ülkesi olan Türkiye, bunalımdan daha az zarar görmüş olmakla beraber dışa sattığı hammadde fiyatlarındaki düşme, üreticinin korunmasını gerekli kılmış ve devlet sanayide olduğu kadar tarım alanında da koruyucu tedbirler almak zorunda kalmıştır. İşte 1929-1939 arasındaki dönem, "Türk mucizesi"nin gerçekleştiği dönem olmuştur. Bu yıllarda dünya ekonomisi büyük bir buhran içine sürüklenirken Türkiye ekonomisi dışa kapanmış devlet eliyle bir millî sanayileşmeyi başarmıştır.

Dış Ticaret ve Para Politikası

Türkiye, Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra yabancı sermayesine karşı olmadığını açıkça ifade etmiştir. Ancak Hükümet Avrupa'nın sanayileşmiş devletlerinin yapacağı yardımın tek yanlı ve pek kuşkulu nitelikte bir yardım olacağından endişe ediyordu. Bu endişenin nedeni o güne kadar yabancı sermayenin Türkiye'deki faaliyetlerinin yanlışlığıydı. Bunun yanı sıra Osmanlı borçları konusunda alacaklıların davranışları da önemliydi. Nihayet borçlar meselesi 23 Haziran 1928'de halledilmiş ve ödenmesine başlanılmıştı. Alacaklıların başında Fransa, İngiltere ve Hollanda geliyordu. Bu dönemde makineleşme konusunda Sovyetlerden, demiryolu yapımı konusunda ise Almanya'dan faydalanılmıştır.

Mali politikada denk bütçe ve düzgün ödeme ilkelerini benimsemiş olan hükümet para politikasına da sağlam para politikasını benimsemiştir. ATATÜRK'ün; "Maliyemiz milli paranın istikrarını muhafaza prensiplerini tam bir sadakat ve muvaffakiyetle takip ve tatbik etmektedir" yolundaki sözleri bunun açık ifadesidir.

"Kaynaklar"

AFETİNAN, Ayşe; ATATÜRK ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1968.

AFETİNAN, Ayşe; Medeni Bilgiler ve M.K. ATATÜRK'ün El Yazıları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1969.

AHMAD, Feroz; Modern Türkiye'nin Oluşumu, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2007.

AKŞİN, Sina; Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 1789-1980, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2001.

ATATÜRK, Kemal; Nutuk 1919-1927, Hazırlayan: Prof.Dr. Zeynep KORKMAZ, ATATÜRK Araştırma Merkezi, Ankara, 2005.

ATATÜRK'ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille); ATATÜRK Araştırma Merkezi, Ankara, 2006.

ATATÜRK'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri (Bugünkü Dille); ATATÜRK Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006.

ATATÜRKçülük (Birinci Kitap); Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1983.

ATAY Falih Rifki; Çankaya; ATATÜRK'ün Doğumundan Ölümüne Kadar, İstanbul, 1969.

AYBARS, Ergün; ATATÜRK Çağdaşlaşma ve Laik Demokrasi, İleri Kitabevi, Yayınları, İzmir, 1994.

AYDEMİR, Şevket Süreyya; Tek Adam: Mustafa Kemal, Üçüncü Cilt (1922-1938), İstanbul, 1998.

Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Editör: Prof.Dr.Temuçin Faik ERTAN, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2011.

BAYDAR, Mustafa; ATATÜRK ve Devrimlerimiz, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1973.

BAYUR, Hikmet; Türkiye Devletinin Dış Siyaseti, İ.Ü. Yayınları: 59, İstanbul, 1938.

BOZKURT, Gülnihal; Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi-Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Resepsiyon Süreci, TTK Yayınları, Ankara, 1996.

ÇAYCI, Abdurrahman ; Gazi Mustafa Kemal: Millî Bağımsızlık ve Çağdaşlaşma Önderi (Hayatı ve Eseri), ATATÜRK Araştırma Merkezi, Ankara, 2002.

EROĞLU, Hamza; ATATÜRK'ün Hayatı, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayını, Ankara, 1986.

EROĞLU, Hamza; Türk Devrim Tarihi, A.İ.T.İ.A., Sosyal Faaliyetler ve Geliştirme Derneği Yayını, Ankara, 1972.

GİRİTLİ, İsmet; ATATÜRK İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Ders Notları, Filiz Kitabevi, İstanbul 1983.

GOLOĞLU, Mahmut ; Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1923, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2007.

GÜLER, Ali -AKGÜL,Suat; ATATÜRK ve Türk İnkılâbı, Ankara, 1998.

GÜLER, Ali – AKGÜL, Suat ; ATATÜRK'ün Düşünce Dünyası, 2. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2000.

IRMAK, Sadi; ATATÜRK Devrimlerinin Karakteri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1974.

İNÖNÜ, İsmet; Hatıralar, 2. Kitap, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., Ankara, 1999.

KANSU, Mazhar Müfit; Erzurum'dan Ölümüne Kadar ATATÜRK'le Beraber, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1997.

KARAL, Enver Ziya; Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1965), Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1973.

KARAL, Enver Ziya; ATATÜRK'ten Düşünceler, İstanbul, 1981.

KİNROSS, Lord; Bir Milletten Yeniden Doğuşu (Çev.Necdet Sander), Altın Kitaplar, İstanbul, 1984.

KİLİ, Suna; Türk Devrim Tarihi, İstanbul, 1982.

KOCATÜRK, Utkan; ATATÜRK'ün Fikir ve Düşünceleri, ATATÜRK Araştırma Merkezi, Ankara, 2007.

KOCATÜRK, Utkan; Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı ATATÜRK Günlüğü, ATATÜRK Araştırma Merkezi, Ankara, 2007.

KOÇER, Ali; Türkiye'de Modern Eğitimin Oluşumu ve Gelişimi, Sevinç Matbaası, İstanbul, 1974.

LEWIS, Bernard; Modern Türkiye'nin Doğuşu, (Çev.Metin Kıratlı)Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998.

MANGO, Andrew; ATATÜRK, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004.

MUMCU, Ahmet ; Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi, A.Ü. Hukuk Fak. Yayını, Ankara, 1971.

OKYAR, Ali Fethi; Üç Devirde Bir Adam, Tercüman Yay, İstanbul, 1980.

ÖKÇÜN, Gündüz; Türkiye İktisat Kongresi 1923-İzmir, Ankara, 1968.

PAMUK, Şevket; 100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1990.

SOYAK, Hasan Rıza; ATATÜRK'ten Hatıralar, Cilt II, Yapı ve Kredi Bankası Yayınları, İstanbul, 1973.

SELEK, Sabahattin; Anadolu İhtilali, c.I-II, İstanbul 1987.

TİMUR, Taner; Türk Devrimi ve Sonrası (1919-1946), Ankara, 1971.

TURAN, Şerafettin; ATATÜRK'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1982.

TURAN, Şerafettin; Türk Devrim Tarihi: Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938), 3. Kitap (Birinci Bölüm), Ankara, 1995.

ÜLKÜTAŞIR, M.Şakir; ATATÜRK ve Harf Devrimi, TDK Yayınları, Ankara, 1973.

YALÇIN, Sıtkı-GÖNÜLLAL, İsmet; ATATÜRK İnkılabı, Kanunlar, Kararlar, Tamimler, Bildiriler, Belgeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1984.